

Capri, Puzzuoti, Roma, Flórența, Venetia, Fiume, Abbazia; de aici, din nou cu trenul, la Budapesta și Brașov. Adolescentul a avut revelația culturii bizantine și române. Câteva motive se vor dizolva în lirică: *La mare, Cimitirul roman, În timp, Câinele din Pompei, Biblică*; impresiile trăite în timpul vizitei la Agia Sofia îi vor inspira preceptul filosofic al „perspectivei sofianice“ și îl vor îndrepta spre caracteristicile eterne ale artei bizantine.

Recapitulând, observăm că, în vreme ce în domeniul dramaturgiei lecturile și spectacolele teatrale vizionate îl familiarizează pe Lucian Blaga cu operele și scriitorii autohtoni și europeni până în jurul anilor 1900, în poezie și în proză lecturile sale nu depășesc vârsta clasică a literaturii române și străine. Poezia românească până la Eminescu și proza până la cărțile de început ale lui Sadoveanu îi erau știute. Cunoștea, de asemenea, opera scriitorilor germani Goethe, Schiller, Hölderlin, Heine și, prin intermediul traducerilor germane, Byron și Schelley. În literatura contemporană autohtonă, îndrumat accidental de Aron Cotruș, cunoștințele sale erau minime. Se pare că nu cunoștea poezia lui Al. Macedonski și îi rămăsese străină cea mai mare parte din mișcarea simbolistă română și europeană. Cu poezia și cu proza timpului său se va întâlni abia peste câțiva ani, la Viena.

3. Seducția filosofiei

Alături de literatură, în același interval temporal, filosofia a început să exercite asupra lui Lucian Blaga o irezistibilă atracție. Fără a se concentra asupra unei teme anumite sau asupra unui domeniu, adolescentul se străduia, în primii doi ani de liceu, să înțeleagă ceea ce citea și caietele de conspecte ce reținuseră

luarea-aminte a lui Isidor Blaga și a lui Ioan Pavel trebuie să fi dezvăluit modalitatea unei receptări adecvate a sensurilor, ușurința de a sesiza, selecta și reformula ideile textului cu un anume coeficient de individualitate. De la sfârșitul clasei a II-a liceale, filosofia se transformă pentru tânărul din Lancrăm într-un pasionant itinerariu de explorări ideatice, distinct conturat intensiv și extensiv. Preferințele sale se îndreaptă către patru zone diferite: filosofia antică, modernă, filosofia indiană și filosofia contemporană; în primele două pătrunde cu ajutorul manualului școlar; pe celelalte le descoperă singur.

În august 1908, paralel cu revelația determinată de contactul fragmentar cu opera lui Goethe, Lucian Blaga a găsit în aceeași revistă textele lui Vasile Conta.

Filosoful român publicase în *Convorbiri literare*, între anii 1875–1876, *Teoria fatalismului*; în anul imediat următor, *Teoria undulațiunii universale* și *Originea speciilor*, iar în 1879, *Încercări de metafizică materialistă*. Cu deosebire trebuie să fi fost impresionat Lucian Blaga de capitolul al IV-lea, intitulat *Imaginațiunea*, din *Teoria fatalismului*, unde Vasile Conta dădea o explicație rațională halucinațiilor. Peste trecutul apropiat cădea lumina rațiunii și toate întâmplările anterioare: „duhul beznei“, „roata de foc“, ce cobora din Munții Apuseni, cărăbușul prefăcut în diavol se dovedeau a fi expresia unor puternice și violente emoții, întâlnite „la copii, la ignoranți și la popoarele sălbatice“. Iar o frază ca aceasta, din *Introducerea istorică la Încercări de metafizică materialistă*: „...nimic în lume nu atârnă de liberul arbitru al nimănui, și totul se face conform unor legi absolut fixe și necesare /.../, acest adevăr câștigă din ce în ce mai mult teren, cu cât științele pozitive fac progrese...“ – i-a infuzat adolescentului sentimentul că a găsit nu numai suportul teoretic ce legitima incipentele convingeri intime, dar că a întâlnit în Vasile Conta și pe îndrumătorul visat: „Nu mai eram singur. Mă întâlneam cu cineva. Îmi confruntam gândurile cu ale unor semeni, cari gândiseră și ei la fel /.../, mă vedeam în slujba unor criterii de cari se călăuziseră și alții“¹.

Noțiunile elementare de filosofie indiană întâlnite în studiul lui Vasile Conta, *Încercări de metafizică materialistă*, au fost aprofundate de Lucian Blaga în toamna anului 1908, prin lectura directă a filosofilor Swâmi Vivekânanda și Swâmi Abhedananda, din opera cărora se aflau în biblioteca preotului Isidor peste o duzină de volume, în traducere germană. Apărute sub egida societății „Ramakrishna Mission“, fondată în 1887, studiile popularizau sistemul filosofic vedânta, de care, ulterior, va fi atras și Mircea Eliade. Această filosofie exprima concepțiile predominante ale hinduismului, interpretate prin intermediul învățaturii lui Shrî Ramakrishna, numele de ascet al gânditorului indian Cadâdhara Chatterjii (1834–1886). Ideile sale umaniste, bazate pe datoria slujirii aproapelui, au exercitat o considerabilă influență asupra epocii, contribuind la trezirea conștiinței naționale indiene. Instrucția sumară a lui Ramakrishna nu i-a îngăduit să treacă dincolo de expunerea orală a sistemului său filosofic. Pentru lumea europeană, gândurile acestuia vor fi sintetizate în *L'Enseignement de Ramakrishna, paroles grupées et annotées par Jean Herbert*. În India, învățătura i-a fost teoretizată de Swâmi Abhedananda și de profesorul universitar Swâmi Vivekânanda. Lucrările celui din urmă: *L'Homme réel et l'homme apparent* și *Yogas pratiques* sunt frecvent reeditate și astăzi în întreaga lume. Lucian Blaga va fi fost atras de sâmburele ideativ al vedantei: experiența religioasă este, în esență, una singură, oricât de variate ar fi formele ei de manifestare; credințele se exclud, dar în esență nu se contrazic.

Deși manualul școlar l-a familiarizat cu filosofia antică și modernă, liceanul nu s-a mulțumit numai cu informațiile transmise de la catedră, ci năzuiește să citească integral operele fundamentale ale gândirii grecești și europene; pe măsură ce izbuteste să și le procure, majoritatea editate în limba germană, în colecția „Universal-Bibliothek“, își înjghebează, începând din clasa a IV-a, o bibliotecă personală de filosofie. Lucian Blaga a observat că, în secolul al XVIII-lea, filosofii au construit edificii raționale, în care marile lor sisteme se

subordonau regulilor logicii; în veacul următor, Kant, Hegel și Schopenhauer au elaborat lucrări esențiale de pregnantă individualitate, în universul cărora un viitor filosof trebuia să zăbovească cu necesitate.

Lucian Blaga a mărturisit adesea că lecturile sale filosofice se subordonau efortului conștient de înțelegere și asimilare a textelor esențiale. Dintre toți, Immanuel Kant a exercitat asupra tânărului licean o adâncă și durabilă fascinație, adolescentul apropiindu-se filă cu filă de profunzimele volumelor *Critica rațiunii pure*, *Critica rațiunii practice*, *Critica facultății de judecare*. Lucian Blaga a fost atras îndeosebi de exigențele formulate de Kant: a gândi tu însuși, a gândi prin intermediul altuia și a gândi mereu în acord cu tine însuși; aceasta presupune că, din varietatea lecturilor, filosoful potențial nu va admite cu adevărate decât ideile ce ar putea deveni, prin propria-i reflecție, convingeri personale.

Fascinat de luminile proiectate de Immanuel Kant asupra omului: ce poate cunoaște, ce trebuie să întreprindă, ce poate spera ființa umană, Lucian Blaga a început din toamna anului 1911 până în primăvara anului următor să studieze interpretările gândirii marelui filosof german efectuate de neokantienii grupați în „Școala de la Marburg“. Va fi citit, dacă nu toate, cel puțin o parte din scrierile lui Hermann Cohen: *Kants Theorie der Erfahrung* (Teoria kantiană a experienței), 1871, *Kants Begründung der Ethik* (Fundamentul kantian al eticii), 1877, *Kants Begründung der Aesthetik* (Fundamentul kantian al esteticii), 1889, *Logik der reinen Erkenntnis* (Logica cunoașterii pure), 1902; ale lui Paul Gêrard Nartorp: *Die Logischen Grundlagen der exakten Wissenschaften* (Principiile logice ale științelor exacte), 1910, *Philosophie: ihre Problem und ihre Probleme* (Filosofia: problema ei și problemele sale), 1912, *Psychologie nach exakten Methoden* (Psihologia după metodele exacte), 1912; operele lui E. Cassirer: *Das Erkenntnisproblem in der Philosophie und Wissenschaft der Zeit* (Problemele

cunoașterii în filosofia și știința timpului nostru, 1906, *Der kritische Idealismus (Idealismul critic)*, 1906 ș.a.

Lucian Blaga nu se poate să nu fi observat că filosofii neokantieni, majoritatea profesori universitari, aprofundau istoric, interpretau filologic și integrau în istoria generală a filosofiei opera lui Kant. Din studiul neokantienilor, Lucian Blaga a obținut nu numai cunoașterea mai exactă a filosofiei kantiene, dar și-a diversificat și nuanțat și cunoștințele generale de filosofie. Reprezentanții „Școlii de la Marburg“ întreprindeau frecvente filiații și incursiuni în filosofia greacă. Paul Natorp, de pildă, stabilea o riguroasă concordanță între gândirea lui Platon și momentele esențiale ale demonstrației kantiene din *Teoria transcendentă a elementelor*. Acestea toate vor constitui pentru Lucian Blaga un stimul suplimentar în adâncirea teoretică, tot prin intermediul limbii germane, al creațiilor perene ale filosofiei antice.

Pe de altă parte, filosofia i-a dezvăluit elevului Blaga valoarea de excepție a științelor exacte. În prima secțiune din *Critica rațiunii pure*, Kant se releva un excelent specialist în fizică și matematică; Hermann Cohen găsea în calculul diferențial și integral modelele adecvate ale demersului filosofic. Tânărul a observat, apoi, că toți ceilalți neokantieni subliniau, direct sau adiacent, eficiența limbajului formalizant în explorarea acelor fapte a căror previzibilitate îmbrăca aspecte matematice. Atracția nativă spre disciplinele pozitive este conștientizată acum dintr-o perspectivă inedită: tânărul a simțit că este dator să-și așeze întreaga cultură filosofică pe substrucția consistentă a științei.

Așa se explică de ce Lucian Blaga a avut în liceu temeinice cunoștințe de algebră, geometrie și trigonometrie, iar la fizică, lecturile sale intrau în domenii atât de depărtate de programa școlară, încât profesorul Aurel Ciortea discuta cu elevul său aspectele metafizice ale disciplinei: cum se pot aplica realității înconjurătoare creațiile spiritului uman? Din același motiv, în timpul studiilor universitare se va apropia de o a treia disciplină

științifică: biologia, întregire ideală, pentru noul veac, al spiritului filosofic*.

O devorantă curiozitate îl îndreaptă în același timp pe Lucian Blaga spre opera acelor filosofi ce se anunțau a fi marii gânditori ai epocii contemporane. Cunoștea de câțiva ani, după nume, pe Henri Bergson. În timpul excursiei în Italia, cumpărase o revistă numai fiindcă în cuprinsul ei remarcase câteva note despre filosofia bergsoniană. În primăvara anului 1912, la Brașov, în vitrina librăriei Zeidner, a văzut traducerea germană a volumului *Datele imediate ale conștiinței*. „Cartea frumoasă, legată în piele“, cum se va destăinui ulterior lui Ion Mușlea, costa 9 coroane. În locuința sordidă din Piața Prundului, unde se afla în gazdă, se aflau într-un dulap hainele uzate rămase de la frații săi; le-a vândut pe 25 de coroane și, în aceeași zi, a cumpărat volumul râvnit.

Dar inițierea de ansamblu în gândirea filosofului francez avea să o realizeze cu ajutorul studiului *Filosofia lui Henri Bergson*, de C. Antoniadă. Din cartea tipărită la București, în 1910, de Noua Tipografie Profesională Dimitrie C. Ionescu, ajunsese, prin hazard, la Brașov, după trei ani un singur exemplar. C. Antoniadă, va comenta Lucian Blaga, „nu făcea decât să parafrazeze textele bergsoniene.“ În realitate, autorul nu parafraza, ci traducea realmente studiile lui Bergson, fără a specifica aceasta, introducând din loc în loc câte un scurt comentariu personal. Tocmai de aceea, întâlnirea cu acest volum a fost decisivă. Citind și recitind textul Lucian Blaga va mărturisi că a învățat două lucruri: „întâi, cum gândește cel mai de seamă filosof al timpului, și al doilea – cum se poate scrie plastic și elegant – filosofie, în limba românească“.

Evident, nu a ocolit cărțile la modă ale timpului. Trebuie să fi citit *Minciunile convenționale*, ale lui Max Nordau, carte

* Șapte decenii mai târziu, fără a se referi special la Lucian Blaga, filosoful Constantin Noica își exprima tristețea de a nu fi făcut studii matematice și formula preceptul: toți cei ce se îndeletnicesc cu filosofia sunt datori să se specializeze într-un domeniu științific, sugerând ca disciplină adecvată veacului studiul biologiei (Constantin Noica, *Autointerviu cu un cărturar din Țara de Jos*, *Steaua*, XXIV, nr. 23, 1–16 dec. 1973, p. 5).

celebră, dar de o înspăimântătoare obtuzitate. Pe biologul german Ernst Haeckel, reprezentant al evoluționismului și al materialismului naturalist, îl întâlnise inițial citat și parafrazat de Vasile Conta în *Teoria undulației universale*. Acum va fi fascinat de *Enigmele lumii*, apărută în primă ediție în anul 1899, unde autorul dezvoltă ideea că știința este în măsură să rezolve absolut totul. Peste puțină vreme, Lucian Blaga va intui dezamăgit superficialitatea viziunii și a gândirii autorului.

Cu fiecare nouă carte parcursă, Lucian Blaga trăia convingerea că filosofia devine pentru sine un domeniu tot mai fascinant și mai pasionant: „Mă mișcam prin tărâmurile îndrăgite ca scos din câmpul poverilor...”¹ Studiul direct al operei marilor filosofi și fiecare nouă incursiune în istoria filosofiei, prin intermediul universitarilor germani, au contribuit la așezarea unor trainice temeuri ale viitoarei sale personalități. Cărțile toate, va nota în *Hronic...*, „erau studiate până în ultimile articulații, cu creionul în mână, cu carnetul de însemnări sub ochi, uneori cu veleități de atitudine”¹.

Sub modestia relatării, propoziția dezvăluie conturarea unei incipiente identități auctoriale, pe care omul matur ezită s-o numească direct, pentru a nu contopi emoția naratorului cu psihologia adolescentului de odinioară. Peste ani, devine evident că un eficient discernământ înăscut îi facilita apropierea de orice carte, indiferent de domeniul cunoașterii, dintr-o perspectivă plurală, în care percepția, memoria și gândirea erau utilizate ca mijloace active de asimilare informațională. O atenție voluntară, reflexivă îi permitea să surprindă structura ideatică a textului, să descompună întregul în părțile alcătuitoare, să le examineze caracteristicile și să le regroupeze cantitativ. Eforturi continue și mereu reînnoite i-au format deprinderea de a descoperi, judeca și interpreta critic semnificația, valoarea și valabilitatea ideilor, prin confruntarea și raportarea cu operele de excepție.

Cunoștințele achiziționate constant fuzionau cu experiența ideatică anterioară, căpătând prin integrare inedite valori formative. Se precizau astfel elementele esențiale ale unui proces

de conceptualizare, de cristalizare a datelor demersului analitic într-un armonios sistem cognitiv. Familiarizarea cu problemele fundamentale specifice filosofiei, științei și literaturii i-a permis acumularea extensiv-calitativă a elementelor absolut necesare unei culturi generale de excepție, l-a învățat să gândească independent pe marginea diverselor experiențe individuale, creând premisele valorificării aptitudinilor native. Nu fără temei, după aproape patru decenii privind spre anii de școală, Lucian Blaga va afirma: în Brașov, „ca liceean, mi-am croit cele mai mândre visuri de viitor”⁴⁹.

Atât amintirile lui Lucian Blaga, cât și mărturiile celor ce l-au cunoscut în acești ani atestă nu numai faptul că citea mult, dar și că lecturile sale depășeau nivelul receptiv al majorității colegilor. Însă astăzi constatăm că ele se ridicau cu mult și deasupra mediei de cunoștințe prevăzute de programa școlară. Din acest motiv, Lucian Blaga a început, în ultimii ani de liceu, să considere sala de clasă un obstacol în calea învățaturii individualizate. Tocmai ieșirea din limitele normei motivează inaderența dintre elev și școală, subliniată fără echivoc în *Hronic...*: „...școala și inima n-aveau să se întâlnească”; „Rânduiala școlară, cu împărțelile ei, îmi repugna. În orele de clasă lâncezeam, aproape bolnav...”¹.

Sensibilitatea continuă față de nou, fluiditatea judecății, aptitudinea de a structura și restructura cunoștințele, gândirea divergentă, aptă să ofere răspunsuri multiple unei singure întrebări, ori unei nedumeriri interioare explică plăcerea cu care, la Sebeș, își pregătea examenele la secția fără frecvență. Materiile școlare, pentru întregul an școlar, îi solicitau aproximativ două luni și jumătate, maximum trei, de efort continuu. Restul timpului era folosit pentru acumularea și perfecționarea cunoștințelor ce îl pasionau.

Mediul adecvat asimilării materialului informativ, al achiziționării operațiilor și al deprinderilor intelectuale îl constituia locuința părintească din Sebeș. Dar, în același timp, prin capacitatea de a înlătura factorii perturbanți, elevul Lucian Blaga s-a

deprins să-și creeze pretutindeni spații de învățare. În camerele închiriate la Brașov, în sălile de bibliotecă, în plimbările prin „cetate“, adolescentul așeza între sine și lumea exterioară un ecran protector: „De mă închideam între patru pereți, sau mă plimbam pe sub Tâmpa era ca să mă aplec asupra vreunui text anevoios sau să iau piepțiș vreun gând prea vertical“¹.

Foștii elevi își amintesc că nu participa „la hârjoanele și jocurile în afară de clasă, nici la «expedițiile» noastre obișnuite prin Valea Cetății, Stejăriș sau alte coclauri“⁴⁶. De ispitele vieții cotidiene se va feri prudent. O beție la un „maial“, în Stejăriș, spre sfârșitul clasei I, îl va lecui pentru multă vreme de băutura excesivă; patima devoratoare a jocului de cărți, încercată în vara anului 1908, se va stinge imediat, fără consecințe.

În clasă nu șovăia să-i arate unui coleg la matematici, altuia la fizică sau germană. Din clasa I s-a apropiat mai mult de Horia Teculescu și de Gh. Popa; din clasa a V-a, întreține raporturi camaraderești cu Valeriu Bologna; din clasa următoare cu D. D. Roșca, iar cu Andrei Oțetea a împărțit aceeași cameră un timp la Brașov. Cu ultimii patru va păstra intermitente legături până la sfârșitul vieții. După denunțarea atitudinii sale ateiste profesorului de religie, fără a fi distant de cineva anume, păstra o atitudine rezervată față de toți. Existenței reale îi prefera lumea ideilor!

Nativa sensibilitate a tânărului se armoniza mai firesc cu delicatețea feminină. Întâmplarea a făcut ca în jurul lui Lucian Blaga, în copilărie, în adolescență și la maturitate să se afle mai-mereu una sau mai multe prezențe feminine. În *Hronic...*, își amintește de „vraja“ exercitată de Rafira, întâia „prietenă“, din Lancrăm; din aceeași perioadă datează afecțiunea aproape maternă a Letiției, care îl va urmări prin vreme cu grijă și dragoste mereu sporite; la școala germană din Sebeș, se simțea în largul său alături de verișoara Vichi Bena.

Preferința pentru prietenii feminine se explică și prin dragostea maternă. În copilărie, a căutat mereu „liniștea din apropierea Mamei. Mai spunea ea câte-un cuvânt. Mai spuneam și

eu“. Căldura, tandrețea, senzația de ocrotire trăite acasă le va căuta mereu în preajma feminității. La Brașov, va fi avut sentimentul că le găsește alături de verișoara sa, Marioara Blaga, cu care începuse să-și pregătească zilnic lecțiile. În asemenea momente, devenea volubil: „...îmi împărtășea cu nuanță, culoare și haz multe din propriile-i cotidiene întâmplări. Era un plăcut povestitor. Își alegea cu grijă cuvintele. Îmi vorbea despre ținuturile natale, despre Lancrăm, Sebeș, școala urmată acolo, vraja munților din apropiere, iar prin clasele superioare de liceu îmi destăinuia preferințele sale pentru lectura unor cărți de filosofie, pe care uneori mi le expunea și mie cu ardoare și claritate“²⁷.

În biblioteca profesorului Iosif Blaga, Lucian a găsit o parte din autorii care îl interesau. Elevul Blaga, nici acum nici mai târziu, nu va avea posibilitatea să-și cumpere toate volumele dorite, deși, la cerere, oricare librărie din Brașov îi putea procura, în două-trei săptămâni, orice carte apărută în Europa! Îi lipseau mijloacele materiale. La biblioteca societății de lectură „Ioan Popazu“ și la biblioteca pe clasă nu găsea lucrările dorite; la biblioteca centrală a liceului, exclusiv pentru profesori, nu avea succes. În asemenea condiții, împrumuta, solicitând cărți tuturor cunoscuților. Fiica lui Iosif Blaga a reținut că Lucian împrumuta de la tatăl său „o serie de volume, între care unele de Schopenhauer, Kant, Wundt“²⁷.

În vacanța de vară a anului 1912, la absolvirea clasei a VI-a, se ivește, nesperat, o împrejurare unică, aproape incredibilă prin oportunitatea producerii ei, care-l pune în contact cu literatura filosofică germană în ceea ce avea ea esențial. În vara aceea, se întorsese în Lancrăm Simion Lașiță, văr de gradul al II-lea cu Lucian Blaga. Om matur acum, Lașiță renunțase cu mulți ani în urmă la profesiunea de învățător, de dragul unei aventuri intelectuale. Vreme de șase-șapte ani, a frecventat Facultatea de filosofie a Universității din Jena, fără a izbuti să promoveze examenele unui singur an. Boala și lipsa banilor l-au determinat să se întoarcă în țară. Adusese cu el peste o sută de volume de

filosofie și era fericit că achizițiile lui interesează cu adevărat pe cineva. Lucian s-a aruncat „ca un incendiu“¹ asupra cărților lui Simion și săptămânal va face drumul de la Sebeș în Lancrăm, cu gândul de a le istovi: „...intram în robia lor cu un sentiment de sacră beție“.

Despre cărțile citite atunci amintește adiacent într-o con-vorbire cu Mircea Eliade: „...un student întors în vacanță, mi-a pus în mână operele lui Swamy Vivekananda în traducere nemțească. Scrierile acestea au avut asupra adolescenței mele o mare influență“². Nu este exclus să se fi întâlnit din nou cu uni-versitarul indian. Dar „remarcabila bibliotecă filosofică“¹ a vărului său nu se reducea la atât.

Simion Lașiță își va fi procurat mai întâi volumele profeso-rilor audiați, Rudolf Eucken îndeosebi, apoi bibliografia indi-cată la cursuri și cărțile despre care se vorbea în mediul uni-versitar german de la Jena. Alături de textele fundamentale semnate de Schopenhauer, Schelling, J. H. Herbart, Fichte, Nietzsche ș.a. va fi avut operele neokantienilor F. A. Lange și H. von Helmholtz din celebra „școala psihologică“ germană; nu-i vor fi fost străini nici filosofii neocriticismului metafizic: Otto Liebmann, Johannes Volkelt, neocriticii „realiști“, grupați în „școala din Baden“: Alois Riehl, sau în „școala axiologică“: W. Windelbrand, Emil Lask și îndeosebi H. Rickert. Printre cărțile lui Simion Lașiță, trebuie să se fi găsit și cele trei volume din *Die Philosophie der Griechen (Filosofia grecilor)*, a lui Eduard Zeller, celebra carte a lui R. Otto, *Das Heilige (Sacrul)*, 1907, neîndoielnic *Die Philosophie des Als-Ob (Filosofia lui ca și cum)*, 1911, de Hans Vaihinger și studiile lui K. Vogt, Hugo Muensterberg, Kuno Fischer, Jonas Cohn etc.

Lucian Blaga va fi avut sentimentul treptatei cristalizări a unei voci distincte, și statutul preferențial acordat filosofiei în volumul total al lecturilor trădează o hotărâtă orientare profesio-nală. Familia nu va întârzia să-și exprime îngrijorarea: spe-cializarea în filosofie nu-i va oferi mezinului mijloacele decente de existență. Tit-Liviu, care reținuse profunzimea cunoștințelor

matematice ale fratelui mai mic, îl povătuia să se îndrepte spre inginerie; Lionel, dimpotrivă, ar fi voit să-i urmeze exemplul, dedicându-se studiului științelor juridice. Și, pentru a-l obișnui cu gândul unei cariere lucrative, îi propune, în toamna anului 1912 – când Ana Blaga hotărâse ca Lucian să se înscrie în clasa a VII-a ca „privatist“ –, să-l secondeze ca „ajutor“, în biroul avocațial, pe care și-l deschisese la Sebeș.

Lucian Blaga își asculta frații, le înțelegea temerile, deși, în sinea sa, nu le accepta, dar avea tăria să nu-i contrarieze: o argumentare pătimașă se putea dovedi imprudentă, atât timp cât depindea material de familie. Acceptase chiar să-l ajute pe Lionel, fiindcă ultimele două clase de liceu le urma tot la secția fără frecvență. Însă decizia asupra drumului ales în viață rămânea irevocabilă: descoperise calea spre universul spiritual! Filosofia însemna însăși rațiunea existenței sale; ea – avea încredințarea – îi oferea împlinirea intelectuală armonioasă și îi asigura valorificarea superioară a aptitudinilor și înclinațiilor native!

4. Conștientizarea vocației creatoare

Într-unul din aforismele scrise după 1950 și grupate în ciclul *Din duhul eresului*, Lucian Blaga se întoarce din perspectiva timpului asupra anilor de liceu, atribuind un sens lucid întregii sale orientări intelectuale și o semnificație de excepție structurii caracterologice: „Cei mai mulți oameni se trezesc la un moment dat cu sentimentul că «există»; acest sentiment este pentru cei mai mulți suficient să le comunice și sentimentul sănătos că au un drept la existență, sau chiar toate drepturile. Sentimentul meu, în această privință a fost, din păcate cu totul altul. Încă din